

A BYRON UTCAI ROMA KÖZÖSSÉG: ANTROPOLÓGIAI SZEGÉNYSÉGVIZSGÁLAT KOLOZSVÁRON¹

Balla Réka

A közvélekedés szintjén homályos, pontatlan és előítéletes képek élnek a romákról, nem képesek és/vagy nem hajlandók túllépni a roma identitás sztereotípiáin, különösen akkor nem, amikor a romák szegénységéről van szó. A romániai kontextusban a *roma társadalmi kategóriát* a címkézés és stigmatizálás jelentősen meghatározza, alakítja: a romaság külsőleg adottnak tekintett, egyfajta „*imposed ethnicity*” (Lucassen, 1991), és gazdasági helyzetet kifejező kategória. A roma kategóriához való tartozás nem csupán, vagy nem elsősorban öndefiníciós kérdés, hanem a hatalommal rendelkező többségi csoportok stigmatizációs, és ezáltal kirekesztő tevékenységének következménye. A szakirodalom ezt hívja klasszifikációs harcnak a megnevezők és a megnevezettek között (Emigh-Szelényi, 2002).

Napjaink médiájában bevált gyakorlat a romák negatív diszkriminációja, általában bűnügyi vagy gazdasági konfliktusok esetében kerül szó a romákról. A romák cselekedeteinek negatív oldalát mutatják be gyakrabban, sokkal több negatív vonatkozású cselekvésük jelenik meg, mint pozitív. Az újságok a „gyilkos cigányok”, az „erőszakos cigányok” sztereotípiát sugallják (lásd Gănescu, 1997). Ezzel mintegy megerősítik és újratermelik a nem roma lakosság etnocentrikus magatartását a romákkal szemben.

Az általam kutatott kolozsvári roma közösség többszörösen deprivált, marginalizált helyzetű. Ipari negyedben, az Irisz telepnek nevezett városrészben, Kolozsvár egyik elszigetelt részében él a Byron utcai roma közösség, akik terepkutatásom alanyait képezik. A Byron utca az átlagos kolozsvári lakosok mentális térképében a nyomortanyával, a városi szegénynegyeddel párosul, „akiktől óvakodni kell” (Pásztor, 2003). Terepkutatásom során a Byron utcai roma közösség életét vizsgálom, azt kívánom monografikusan leírni, gazdasági helyzetükre fókuszálva. Megközelítésemben a közösség mindennapi élete és anyagi helyzete (pontosabban szegénységük) nem vizsgálható a tágabb társadalmi környezettől függetlenül, hiszen az alacsony életszínvonaluk oka a jelen társadalmi rendszerben és a

többséggel való viszonyban kereshető, ami jelentősen hozzájárul az etnikai vonalon szerveződő szegregációjukhoz.

Az általam alkalmazott módszer a megfigyelés valamint az interjúzás. Munkámban – főleg kiindulópontként, és viszonyítási alapként – felhasználom azon terepkutatások eredményeit (lásd Geambaşu, 2003, Pásztor, 2002), amelyek szintén ezen a terepen történtek. A továbbiakban az eddigi terepkutatásom során megfogalmazott hipotéziseket összegzem.

Előzetes eredményeim szerint a címkézés társadalmi kirekesztettséget, majd extrém szegénységet generált, ami a munkanélküliségben, a hajléktalanságban, az iskolából kimaradó gyerekek magas számában, a kapcsolati háló meggyengülésében, és a szegregációban nyilvánul meg. (Az etnikai alapú szegregációért a politikum is okolható, mely az etnikai kisebbségeket okolja az egyének sikertelen alkalmazkodásáért, a meredeken lefele ívelő gazdasági helyzetért. „Pajzsként” használja fel a kisebbségi konfliktushelyzeteket saját legitimitásának igazolására).

Úgy tűnik, hogy az iskola intézménye is, tolerancia hiányában, hozzájárult a romák marginalizálásához. A roma gyere-

kek az elsődleges szocializáció során korlátozott nyelvi kódokat (Bernstein, 1996) sajátítottak el (legtöbbször nem is ismerik a román nyelvet), ami halmozott hátrányos helyzetet jelent számukra, amit az iskola nem is kísérel meg javítani. Ennek következtében a byroni roma gyerekek többsége nem jár iskolába, vagy nem sikerült befejeznie az elemi iskolát. A helyzetet súlyosbítja az a tény, hogy a roma gyerekek szülei sem végeztek iskolát, és ezért az oktatást nem tartják fontosnak, nem látnak benne mobilitási csatornát. Ezért a munkaképesség elérésekor sok gyerek elhagyja az iskolát, hogy pénzt keressen. Ez a túlélési életstratégiák részévé vált, habár a jövedelmek, amit a roma gyerekek megkereshetnek, alacsonyok és ideiglenesek.

A vizsgált közösség életkörülményeire vonatkozóan elmondható, hogy az egyszobás, fürdőszoba nélküli lakásokban átlagosan 10-15 személy él, nem ritka, hogy az emeleti közös fürdőszobában családok laknak, sőt, a Byron utcai tömbház belső udvarán barakkokban is laknak. A szegénység és nincstelenség

JEGYZETEK

1. A kutatás előzetes eredményeit a szerző a 2002. decemberében megrendezett ETDK-n mutatta be – a szerkesztő megjegyzése.

KÖNYVÉSZET

Bernstein, Basil (1996) „Nyelvi szocializáció és oktathatóság.” In. Meleg Csilla *Iskola és társadalom* Pécs: JPTE Tanárképző Intézet Pedagógia Tanszéke

Gănescu Eleonóra (1997) *A romák szerepeltetése a médiákban*. BBTE szakdolgozat, kézirat

Geambaşu Réka (2003) „A kolozsvári roma elit kialakulásának társadalmi folyamata” *Erdélyi Társadalom* 2003/1

Lucassen, Leo (1991) *The Power of Definition, Stigmatisation, Minoritisation and Ethnicity Illustrated by the History of Gypsies in the Netherlands*. In. *The Netherlands Journal of Social Sciences*, 1991, 27 (2), p. 80-91

Pásztor Gyöngyi (2003) „Slumosodási és elszegényedési folyamatok Kolozsváron.” *Erdélyi Társadalom* 2003. 1

Péter László (2000) *Poverty, Ethnicity and Underclass Formation Romania. The Case of Bălan and Temelia*. www.yale.edu/socdept/poverty/romania (2001. szeptember)

miatt az elsődleges fiziológiai szükségletek, alapvető életfunkciók (élelem, alvás hiánya) sem elégítődnek ki, aminek következtében a felnőttek, de még a gyerekek sem hisznek saját erejükben, és alacsonyra értékelik életésélyeiket. Egyfajta fatalista életfelfogás uralkodik körükben.

A továbbiakban még a szegénység külső jeleinek leltározása után arra szeretnék koncentrálni, hogyan működik az a mechanizmus, ami a romákat peremre szorítja, és ott is tartja.

